

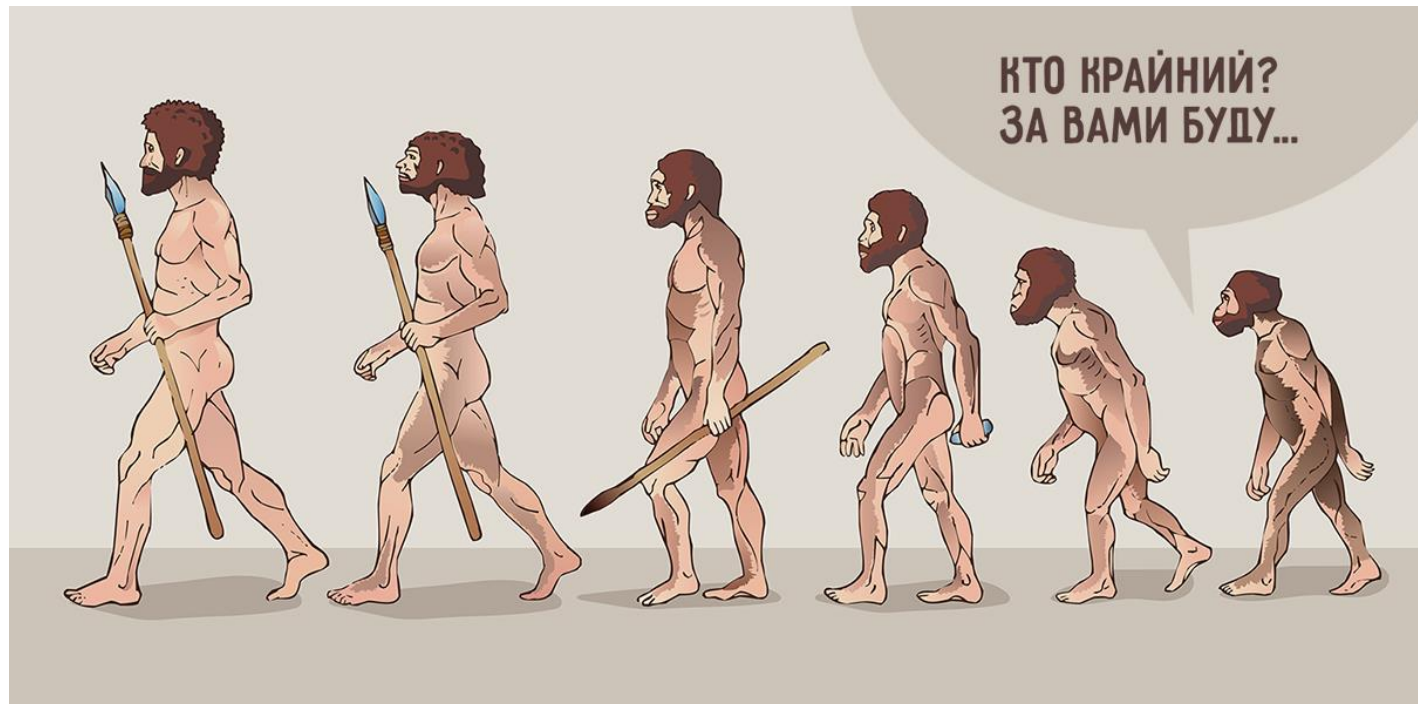
J. Švankmajer
Možnosti dialogu (1982)

Vznik a vývoj jazyka

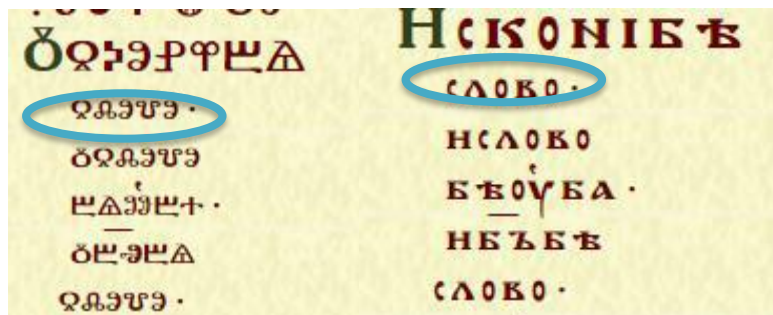
Kdy jazyk vznikl?

- Před 100 000 lety? Archeologické nálezy.
- Homo sapiens (před cca 300 000 lety)?
- Plně rozvinutý jazyk (před 50 000 – 70 000 lety)?
- Nejstarší písemné záznamy jsou 6 000 let staré.

Jak jazyk vznikl? Původ jazyka = glottogeneze

- **Názory (teorie) náboženské:** Upanišady, Korán, Bible (utopické teorie)
- **Teorie genetická**
- **Teorie přirozená** (viz další stránky)

Assemanův evangeliář (Assemanův kodex, Vatikánský evangeliář, lat. Codex Assemanius, 10./11. st.), URL: <http://manuscripts.ru/>.

Ako vznikali jazyky?

URL: <https://www.youtube.com/watch?v=0LX5P2tE54Y>

Staré Řecko:

- **Fysei** – přirozený vznik názvů předmětů, věcí a osob; jména jsou stíny nebo odraz věcí.
- **Thesei** – názvy pochází dle dohody mezi lidmi, důkazem čehož jsou např. mnohoznačná slova (č. *myš* „hlodavec“, „příslušenství PC“; rus. *хвост* „ocas zvířat“, „zadní část letadla“, „konec fronty“).
- **Stoikové** – slova vznikla přirozenou cestou, avšak na základě nápodobení zvuků (např. zvířat, a proto máme *tygrrrrr*, *levvvv*, *koččččka*) anebo pocitů (např. *med* – „příjemná výslovnost = příjemná chuť = příjemný pocit“).

Jak vznikl jazyk? (Как появился язык?)

URL: <https://www.youtube.com/watch?v=8p7Rd6PnnPQ&t>

Z teorie přirozeného vzniku jazyka (*fysei*) se vyvinuly další:

- **Onomatopoická teorie** (teorie *baf baf*) – jazyk vznikl jako nápodobením zvuků přírody (G. W. Leibniz, 17.–18. st.), např. zvuk [r] je dynamický, hlasitý, zvuk [l] je měkký, tichý.
- **Interjekční teorie** (teorie citoslovců, teorie *fuj fuj*) – jazyk vznikl díky projevům emocí (strach, bolest, radost atd.) – Francie, 18. st.
- **Biologická hypotéza** – jazyk je přirozený organismus, vzniká samostatně, žije a umírá, vzniká na základě nápodobením něčeho/někoho (A. Schleicher, 19. st.); vliv darwinismu.

Z teorie dohody mezi lidmi (*thesei*) se vyvinuly další:

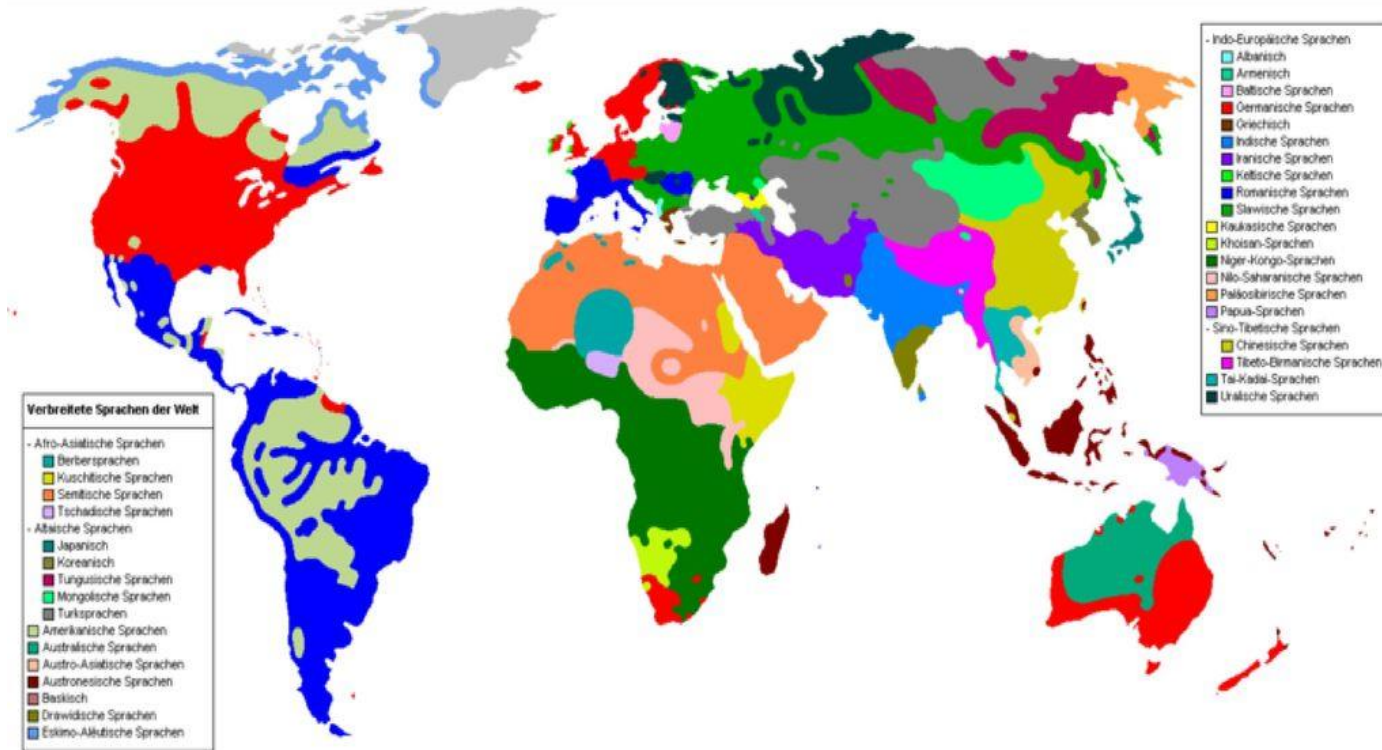
- **Hypotéza společenské domluvy** (rus. *теория общественного договора*) – aby mohli přežít, museli se lidé domluvit (T. Hobbes, 16. –17. st.).
- **Teorie gest** – nejdříve byla gesta (pantomima) pro vyjádření pocitů a sdělení informací, pak byla tato gesta doprovázena výkřiky (citoslovci) (W. Wundt, 19. –20. st.).

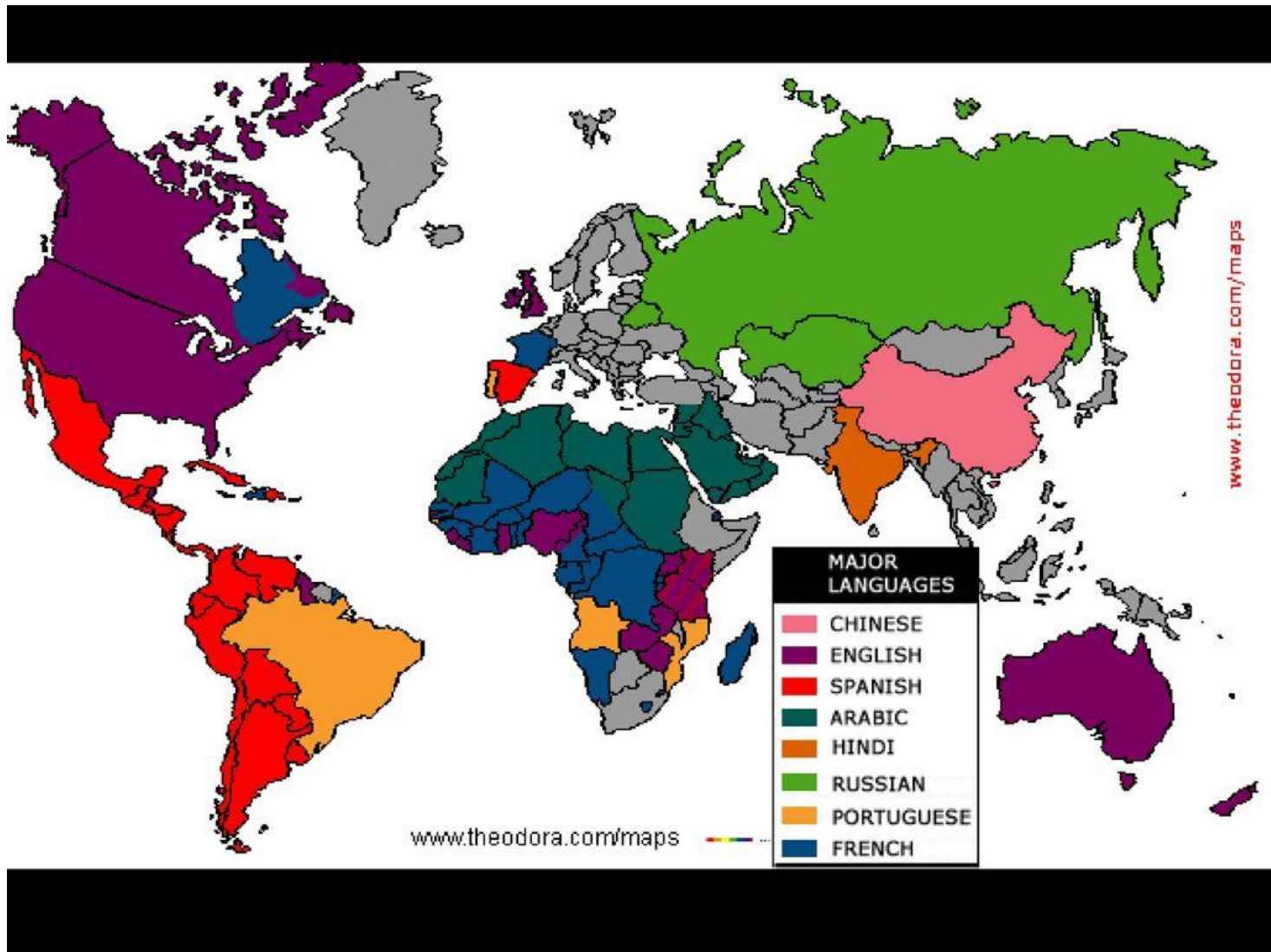
URL: <https://unbabel.com/blog/why-humans-speak-7000-languages/>

- Jazyky pochází z jednoho původního prajazyka – **monogeneze**, monogenetická teorie.
- Jazyky pochází z více míst a prajazyků – **polygeneze**, polygenetická teorie.
- Jazyky mají původ ve čtyřech kořenech (*sal, ber, jon, roš*) – tzv. **marrismus** („bláznivá teorie“).

Jazyky světa

Jazyky světa. URL: <https://slideplayer.cz/slide/11980073/>

Jazyky světa dle počtu mluvčích. URL: https://allcountries.org/maps/world_language_maps.html

Období	Etapa a místo
1 Dříve (?)	gesta a postupný vývoj akustické řeči
2 50–70 000 př. n. l. (35–70 000 př. n. l.)	plně vyvinutá akustická řeč
3 3500 př. n. l.	psané tabulky Sumerů (nejstarší dochované záznamy už od 4000 př. n. l.)
4 3000 př. n. l.	egyptské hieroglyfy, Mezopotámie
5 2000 př. n. l.	čínské písemné záznamy
6 1700–1500 př. n. l.	šíření hláskového písma Féniciány
7 1400 př. n. l.	první starořecké nápisy
8 800 př. n. l.	Ilias a Odyssea (Řecko)
9 250 př. n. l.	klasická latinská literatura
10 700 n. l.	staroanglické literární památky
11 konec 13. stol. n. l.	staročeské literární památky
12 1445 n. l.	první Gutenbergův tisk (Německo)
13 80. léta 20. stol. n. l.	vynález a šíření počítače a jeho editorů

Hlavní milníky pro vývoj jazyka (Čermák 2011, 68)

⌘ A	⊗ T	∪ P, Ph	⊞ Ch
∩ B	∩ Y	∩ C	○ ʿ
∧ G	∩ K	∩ Q	⊞ S
∇ D	∩ L	∩ R	× Th
≡ H	∩ M	∩ Sh	I Z
∩ W	∩ N		

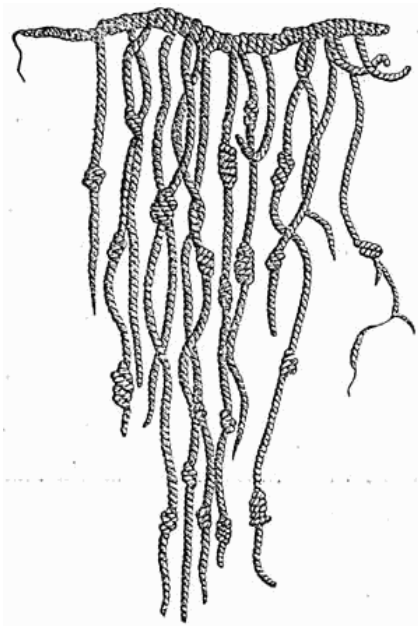
Fénická abeceda a Fénicie. URL:

<https://zapomenutejazyky.webnode.cz/fenictina/>

Předstupně písma:

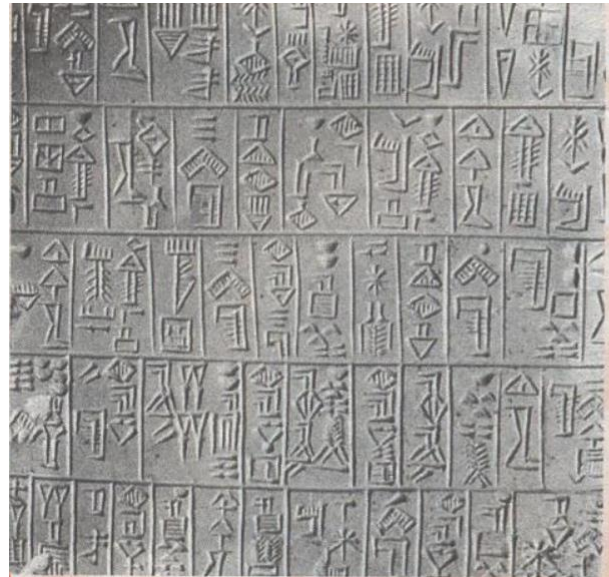
- mnemogramy (mnemotechnické pomůcky), petrogramy, jeskynní kresby
- **piktogramy** (→ **ideogramy**)
- hieroglyfy, [čínské písmo](#)
- **slabičné písmo (sylabogramy)**
- **hláskové písmo**

Kipu – uzlové písmo Inků. URL: <https://liborcermak.blog.idnes.cz/blog.aspx?c=256335>.

Piktogram. URL: <https://www.kokardy.cz/cs/695-piktogramy-samolepka/piktogram-tekute-mydlo-samolepka-10132.html>.

Klínové písmo Sumerů, 26. st. př. n. l. URL: <http://udalosti-historie.comehere.cz/index.php?article=10>.

	n	w-	r-	y-	m-	h-	n-	t-	s-	k-	
-a	ん N	わ WA	ら RA	や YA	ま MA	ば HA	な NA	た TA	さ SA	か KA	あ A
-i		ゐ WI	り RI		み MI	ひ HI	に NI	ち CHI	し SHI	き KI	い I
-u			る RU	ゆ YU	む MU	ふ FU	ぬ NU	つ TSU	す SU	く KU	う U
-e		ゑ WE	れ RE		め ME	へ HE	ね NE	て TE	せ SE	け KE	え E
-o		を WO	ろ RO	よ YO	も MO	ほ HO	の NO	と TO	そ SO	こ KO	お O

Jak psát znaky hiragany. URL: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Hiragana>.

Fylogeneze jazyka je „chronologický chápaný proces vzniku, vývoje, popř. i zániku jazyka jako jevu“ (Čermák 2011, 64).

Kontakt jazyků:

- **míšení jazyků** (č. *Tito lidé jsou naši **štamgasti**; Musím to **lajknout***; rus. *Гаджеты окружают нас на каждом шагу; Эта фотография собирает **на фейсбуке лайки***).
- **vzájemné ovlivňování** (např. jazyková interference na různých jazykových úrovních: *этот **учи[тэл]***; *Я была **спокойна со** своими результатами; Я не знаю, **если** завтра пойду в кино*).
- **koexistence dvou jazyků** (oba jazyky jsou nutné např. pro překlad/tlumočení).

Příklady z internetu:

- *Nejsem zavisla na socialnich sitich. Ale jde mi o to **kolik like** mam na profilovce, stydim se za to, ale je to tak.* URL: <https://zpovednice.eu/detail.php?statusik=1004437&kateg=1&nove=0&orderbyide>.
- *Nejviditelnější je asi skrytí informace o tom, **kolik lajků** která fotka nasbírala.* URL: https://www.idnes.cz/technet/internet/instagram-zmeny-f8.A190503_111404_sw_internet_pka.

Ontogeneze jazyka je „chronologicky uspořádaný proces, během něhož jedinec (zvl. dítě) jazyk nabývá, učí se, popř. i ztrácí“ (Čermák 2011, 62).

Nabývání jazyka (Čermák 2011, 62–63):

- předjazyková fáze
- holofrastická fáze (8.–18. měsíc)
- fáze elementárních věcí (18.–24. měsíc)
- vlastní jazyková fáze (2./3. –13./15. rok)
- postpubertální fáze

Učení se jazyku: nejdříve gramatika (pravidla), poté praxe (konverzace, používání jednotlivých pravidel).

Literatura

ČERMÁK, F. *Jazyk a jazykověda. Přehled a slovníky*. Vyd. 4, v Karolinu 2., doplněné. Praha:

Karolinum, 2011. ISBN 978-80-246-1946-0.

ČERNÝ, J. *Úvod do studia jazyka*. 2. vydání. Olomouc: Rubico, 2008. ISBN 978-80-7346-093-8.

HEMЧЕНКО, В. Н. *Введение в языкознание: учебник для вузов*. М.: Дрофа, 2008. ISBN 978-5-

358-01193-9.